

Pécsi Tudományegyetem
„Oktatás és Társadalom”
Neveléstudományi Doktori Iskola

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

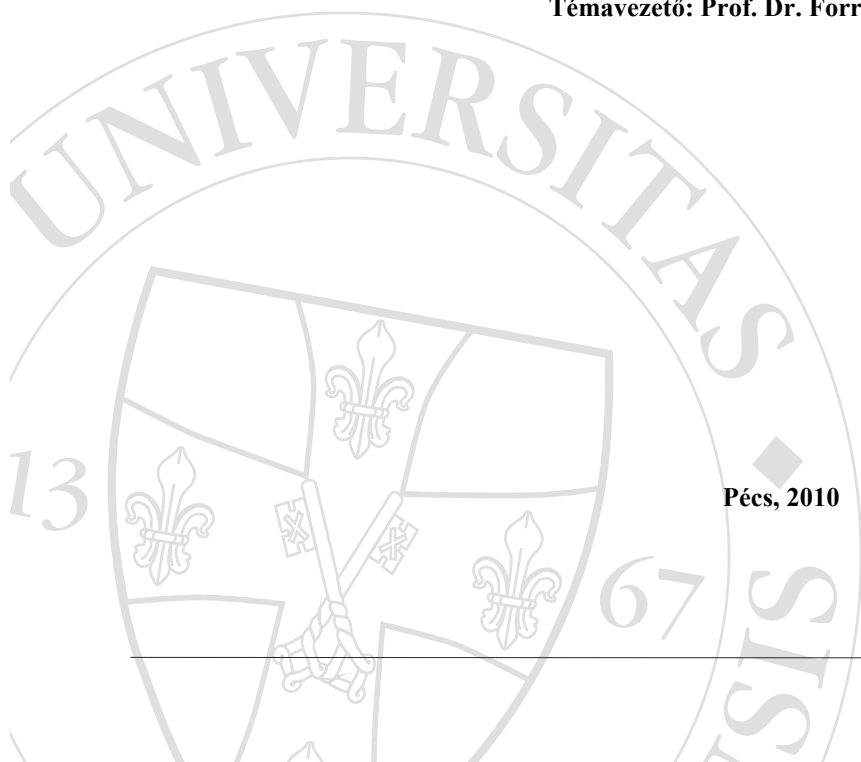
A történeteink mi magunk vagyunk

Tanárképzésben résztvevő egyetemisták élettörténeteinek adat-vizualizációval támogatott adatbányászattal
történi tartalomelemzése

Írta:

Di Blasio Barbara

Témavezető: Prof. Dr. Forray R. Katalin

Pécs, 2010

1. Bevezetés

1.1. Témaválasztás és a dolgozat célja

A fiatalok életében a felsőoktatásban töltött időszak intenzív fejlődési szakasz, amely ugyanakkor komoly kihívásokkal való megbirkózásra készíteti őket. Az egyetem évei alatt a személyiségfejlődés és a szakmai kompetenciák fejlődése egyidejűleg zajlik. A pályaválasztás már az egyetemre való jelentkezéskor sokszor eldőlt, azonban számos esetben az egyén az egyetem megkezdése után módosítja eredeti elképzelését. Másik esetben az egyetemi képzés nem mélyíti el vagy nem segíti a későbbi elköteleződést, illetve a hallgató lemorzsolódik. Ennek egyik forrása lehet, hogy nem ismerjük azokat a hallgatói típusokat, akikkel szembesülünk a képzés elején. Ebben az esetben az erőforrások pazarlásával számolhatunk, amelyek ugyanakkor kockázati tényezőkké válhatnak ahelyett, hogy a szakmai és egyéni identitás fejlődését szolgálják. Érdeklődési körömmnek megfelelően, a tanárképzésben lévő hallgatók pályára iránti elköteleződését szeretném elősegíteni az önismereti dimenziók narratív identitás oldaláról történő fejlesztésén keresztül, hozzájárulva a pályaszocializációs folyamat sikerességéhez.

Dolgozatomban azokat a személyes okokat, tényezőket keresem – különös tekintettel a tanári pályaválasztás motivációira, – amelyek az élettörténetek tükrében retrospektív módon bukkannak felszínre. Az életútnak, – amelyről az egyéni élettörténetek hordoznak adatokat – sajátos és buktatókkal tarkított szakasza a pályaválasztás és azt követően a kezdeti egyetemi évek időszaka.

Másrészt az új tudományos paradigmák (posztmodern diskurzus, kvalitatív és kevert kutatási módszertanok, narrativitás és pedagógia kapcsolata) iránti érdeklődésemből táplálkozva megpróbálom ezeket az új megközelítésmódokat kapcsolatba hozni, amelynek remélhetőleg a gyakorlati munkában, vagyis a tanárképzésben jobbító hasznát vehetjük. Mondhatnám, paradigmák szintézisének, neveléstudományi kutatásban való alkalmazhatósági próbatételének írásba foglalására teszek kísérletet.

Kutatásom egyik célkitűzése módszertani indíttatású, mert a neveléstudományi kutatásokban a kevert módszertant használó kutatások száma viszonylag alacsony. Az általam használt módszertant a DataScope szoftver támogatja. Működését a legrangosabb nemzetközi szoftverversenyeken több első hellyel ismerték el.

A DataScope egy olyan adatbányászati szoftver, amely a más adatbányászati szoftvereknél szokásos algoritmusokon túl, nagymértékben hív segítségül és használ fel adat-vizualizációs elemeket. Az adat-vizualizáció olyan réteg a felhasználó és az adatbányászati algoritmusok között, amely maximálisan segíti és kiaknázza az emberi intuíció és az emberi párhuzamos látás adta lehetőségeket. Célom tehát, hogy rámutassak arra, hogy az adat-vizualizációval támogatott adatbányászati módszerek messzemenően alkalmasak sokdimenziós neveléstudományi kutatások folytatására.

Kutatásom másik célja, a pedagóguspálya választás okainak a narratív identitás oldaláról való megközelítése. Módszerem segítségével szeretném feltárni a tanárképzésben részt vevő fiatalok élettörténeteiből nyerhető adatok összefüggéseit, és azok hatásait a pedagógus pályára választására.

1.2. A dolgozat hipotézisei

- Adatbányászati és adat-vizualizációs eszközökkel támogatott kevert kutatási módszerrel az élettörténeti szövegek jól vizsgálhatók. E viszonylag új kutatási eljárás a szakirodalomban már közölt eredményeket reprodukálni képes, és új összefüggések feltárására is alkalmas. Azaz a szöveg hálójának szövedékéből előre nem látható eredmények és összefüggések bukkhatnak felszínre. Számos esetben akár el is tekinthetünk a hipotézis konkrét megfogalmazásától, mert a szoftver magától is képes összefüggéseket találni.
- Feltételezem, hogy a tanári pálya iránti érdeklődés vagy a „fakultás-személyiség” létezésének háttérben ismétlődő élettörténeti elemek, prediktív mozzanatok találhatóak.
- Feltételezem, hogy a fiatal személy pályaválasztási szándékát saját személyes kompetenciáinak ismerete befolyásolja.

2. Elméleti keretek

Kutatásom elméleti háttérének egyik része a pályaválasztással kapcsolatos teóriák felsorakoztatása annak érdekében, hogy rámutassak arra a valós tényre, hogy közülük jó néhány operál különböző megközelítésben az élettörténettel, az egyén életútjával. A pedagógus ideális személyiségének jellemzése azért látszik fontosnak, mert számos kutatás foglalkozott a „tökéletes” tanár tulajdonságaival, de kevés azon kutatások száma, amely az egyén adottságait és szükségleteit figyelembe véve fogalmaz meg megvalósítható tervet, szemben az uniformizált személyiségfejlesztéssel. A serdülők és a fiatal felnőttek identitás alakulásának bemutatását azért tartom lényegesnek, mert ez az az életkor, amikor fejlődésükben hatékonyan tudunk a képző intézmények részéről segíteni. A narratív paradigma oldaláról nézve ebben az időszakban a fontos életesemények (egyetemi képzéssel összefüggő) az identitásfejlődéshez, a koherencia teremtéshez járulhatnak hozzá. A pszichológia szociális konstruktivista, azon belül a narratív pszichológia szemléletmódja az értekezés teoretikus keretének az egyik alapja.

A történetek észrevétlenül vannak jelen mindennapjainkban, és meghatározzák azokat. Ahogy Barthes (1977) is írja, ha egy történetről vagy narratíváról beszélünk, nem kell feltétlenül előszóra vagy leírt történetre gondolnunk. Narratívának tekinthető akár egy személyes tárgy is, melynek számunkra jelentése, mondanivalója van, és érzelmileg kötődünk hozzá. Így a történet jelen van minden időben, minden helyen és minden társadalomban, hiszen a narratívum az emberi gondolkodás sajátos formája, amely különbözik a logikus vagy paradigmatisz gondolkodásmódtól. A narratív megközelítésmód egyfajta pszichológiai metaelmélet, amely más társadalomtudományra is hatással van (László 2005).

Ezt követően az életünk története szempontjából lényeges szemléletmódok, ismeretelméleti irányzatok és a belőlük fakadó kutatási módszerek kontextualizálása zárja az értekezés elméleti és irodalmi áttekintő fejezeit.

A kutatás empirikus leírása egyben a narratív paradigma bemutatása a neveléstudomány számára kiemelkedő területen – a pedagógus pályaválasztási motivációval összefüggésben – az élettörténet pályaválasztásban betöltött előre jelző funkciójával (részben a pszichológián belüli, részben azon kívüli, ám egyetlen partikuláris megközelítést sem előnyben részesítve) szoros kapcsolatban.

2.1. A pályaválasztás és narrativitás kapcsolata

Pályaválasztás és életútelemzés

A pályaválasztás olyan folyamat, amelynek eredményeként az egyén olyan tevékenységet, foglalkozást választ, amelyben jó esetben adottságai és lehetőségei alapján megkezdheti a pályára felkészítő tanulmányokat. Minden pálya általában olyan szerepekből áll, amelyeket az egyén élete során gyakorolt, vagy azokat elsajátítva gyakorolni fog. Szerepeink egyike a foglalkozási szerep. A foglalkozási szerep valamely szakma, hivatás vállalójával szemben támasztott társadalmi elvárások összessége.

Történetileg a pályalélektan kialakulására és fejlődésére a pszichoanalízis és a 20. század fordulóján kibontakozó francia iskolapszichológia hatott. A pszichoanalitikus iskola, bár közvetlenül nem foglalkozott pályalélektani kérdésekkel, de utalt a szabadon választott munka és az azzal kapcsolatos lelki jelenségek belső erőforrásokból származó megnyilvánulásaira. Mérei Ferenc (1942) szerint pedig az emberi megnyilatkozások, azok közt a pályaválasztás is, magukban hordják az egyén egész történetét.

Időbeli nagy váltással érkezünk a következő teóriákhoz, amelyek közt Donald E. Super (1984) mutatta be részletesen az életpályáról való döntésben a foglalkozási szerep vállalásának folyamatát. Oktatással, neveléssel segíthető elő a felelős döntés, amit Super nyomán pályafejlesztési programként vagy életúttervezésként is nevezünk. Szerinte a „self-concept” erősen befolyásolja a pálya kiválasztását, de a későbbi szakmai elégedettség is függ tőle. Egy személy leginkább olyan pályalehetőségek közül választ, amelyek saját self-conceptjével egybeesnek. Super elméleti rendszerében a dinamikus személyiségjegyek¹ közül az érdeklődés és az egyéni teljesítőképesség tudatosulása központi jelentőségű. Ezekkel szoros összefüggésben a szociális környezet értékkelő és minősítő hatása döntő fontosságú.

¹ Dinamikus személyiségjegyek például: elhárító mechanizmusok, versengési késztetések, sajátos igények, önértékelés, stb.

A pályaválasztáshoz szükség van az egyén öndefiniáló képességére, amelyben az önfogadás döntő szerepet játszik. Az önfogadás kezdetben a családi szerepekhez való alkalmazkodást jelenti, majd a szakmai helyzetekben, szituációkban való helytállást.

A pályaválasztási tanácsadás az étellel szoros összefüggésben álló tudományterület, amely gyorsan változik a gyakorlati élet mozgékonyásával összhangban. A felfogások sokszínűek és nem ellentmondásmentesek, de szinte mindegyik háttérben létezik olyan központi kategória, amely többségükben előfordul. A személyiség-nézőpontú felfogás valamennyi teoretikus elképzelésben központi helyet foglal el. Már a legkorábbi elméleti jellegű kutatások is rámutattak a pálya kiválasztásában, az arra való felkészülésben és a tényleges szakmai tevékenységben a személyiség szerepére.

2.2. A pályaválasztás konstrukcionista megközelítése

A szociális konstrukcionizmus az utóbbi évtizedek egyik legnagyobb hatású elmélete, amely a tudás kialakulását az emberi társas viszonyokkal és interakciókkal magyarázza (Gergen 1995). Egyik közvetlen előzménye G. H. Mead (1973) elmélete, amely szerint az éntudat kialakulásában másoknak és az interakciónak van kitüntetett szerepük. Szerinte a nyelv teszi lehetővé, hogy tudatára ébredjünk saját egyéniségünknek. A szociális konstrukcionizmusnak sokféle irányzata van, mindegyikben közös azonban az a feltevés, hogy belső világunk a másokkal való interakcióból származik.

2.3. Az élettörténeti elbeszélés narratív perspektívája

A narratív konstrukcionizmus az interakció helyett az elbeszélésre teszi a hangsúlyt. Képviselői (például: Gerrig 1993 és Bruner 1996) szerint az eseményeket úgy értelmezzük, hogy átalakítjuk őket belső elbeszéléssé. A történetek nem csupán beszámolnak arról, ami történt, hanem az események pszichológiai perspektíváját is ábrázolják. Bruner által létrehozott narratív mező elmélet a történetekben két egyidejű pszichológiai mező létezését tárja fel, amelyek egymást feltételezik (Pászka 2009). Mint ilyen az életút és az elbeszélte élettörténet egységként értelmezhető. Az életút a cselekvés mezeje, míg az elbeszélte történet a tudatosság mezeje, amely reflexiókat tartalmaz. A narratív mező elméletben a hangsúly a szándék, az érzelem, a gondolat egységén van (Bruner 1986: 14). Ebben a konstruktivista perspektívában az élet konstrukció és az értelmezés kölcsönös viszonya, amelyben az élet nem egyszerűen a társas valóságból konstruált, hanem ugyanakkor rekonstruált is. A konstrukció és rekonstrukció többféle értelmezésnek enged teret.

A kutatás konstrukcionista felfogása másrészt abból származik, hogy a számítógép – élettörténet – identitás – pályaválasztás kérdéseit egymásra vetítve, a megismerés egy alternatívájaként a „soft” társadalomtudományi megközelítést informatikai eszközzel, adat-vizualizációval társítom.

A 20. század legvégén született meg Dan McAdams (2006) révén az identitás élettörténet modellje. E modell – a serdülőkortól a fiatal felnőttkoron át – azt az integratív folyamatot írja le, amely magába foglalja a rekonstruált múltbeli és az elképzelt jövőbeli eseményeket. Ez az integratív folyamat törekszik bizonyos szabályok szerint az események közötti kapcsolatok koherenciájának megteremtésére. A legfontosabb egyéni különbség a személyek közt a tematikus különbség, amelyben a narratív identitás bújik meg. Ilyen különbségek adódnak az események, szereplők, színek, képek és témák eltéréseiből. McAdams és Tomkins (2006) is létrehozta a maga modelljét, de mindkettőben fontos elem, hogy a személyiség mindig koherenciára és konzisztenciára törekszik, legyen az forgatókönyvszerű vagy élettörténetszerű modell. A koherenciára és konzisztenciára törekvésben azonban tudatos és tudattalan folyamatok egyaránt érvényesülnek. Továbbá mindketten hangsúlyozzák, hogy az élettörténet integratív ereje abban rejlik, ahogy a személy a saját történetében az alkotóelemeket összeilleszti. Ez az integratív erő mutatja meg, hogy a személyek magatartását és tapasztalatait legalább annyi belső, mint külső tényező befolyásolja.

A posztmodern által támogatott individualizációra jellemző, hogy a koherencia megteremtését már nem a közösségekből származó identitások garantálják. A koherencia teremtés kizárólag az egyén feladatává válik. Az identitásfejlődés mindig lezáratlan történet marad. Többé nem arról van szó, hogy felépítjük és realizáljuk a személyes identitásunkat, hanem folyamatosan kell változtatni és ellenőrizni annak működését – a self és a Másik viszonyát – a befolyásoló tényezők fényében. Tehát az identitásalkotás sokdimenziós folyamat, amelynek vizsgálata is új megközelítésmódokat kíván. Az identitás reflexív kutatási témává válik, és nyitott a self-analízis és a self részletekig menő vizsgálatára.

3. A kvalitatív kutatások térhódítása a 21. század elejére

A kvalitatív kutatás olyan tevékenység, amellyel a világ megfigyelhető, és eljárásaival láthatóvá teszi a világ nem látható oldalát is, amellyel egyben azt alakítja is. A reprezentációk felé fordul (interjú, beszélgetés, fénykép, film-, és hangfelvétel, visszaemlékezés). A kvalitatív kutatás a világnak természetes, magyarázó megközelítése. Így a kvalitatív kutató a vizsgálatát a megfigyelendő jelenségek természetes közegében végzi. A kutató tapasztalati anyaggal dolgozik, – esettanulmány, személyes tapasztalat, introspekció, élettörténet, interjú, művészeti alkotások, kulturális termékek és szövegek – tehát egymással összefüggő magyarázó módszerek széles tárházát használja, remélve, hogy a felmerülő problémákat mélyebben megérti.

Nincs kitüntetett módszer, amely más módszer felett áll. Ez a diskurzus helye. A kvalitatív kutatásban használatosak a következő módszerek: szemiotika, narrativitás, vita, beszélgetés, archív felvételek elemzése, statisztika, táblázatok, grafikonok, hermeneutika, interjú, pszichoanalízis, közvéleménykutatás, megfigyelés, kultúratudomány – ezek mindegyike mély belelátást és megértést biztosíthat.

3.1. Szövegkutatás

Elbizonytalanodott posztmodern világunkban és tudományainkban a megértés és az értelmezés kitüntetett helyet kapnak (Vajda 2003). „Rendszerint az interpretációval keresünk ahhoz, ami idegenné vált, valami meghitt képet, hogy illeszkedjék; és ez a „kép” csaknem mindig valami történet.” – írja Odo Marquard.

A szövegek értelmezése, elemzése, jelentésének feltárása céljából az ókor óta különféle eljárások jöttek létre. „A hermeneutika – írja Bókay Antal, – valószínűleg mindig létezett.” (Bókay 1997) Az antik szövegek tanulmányozásának igénye hívta életre a hermeneutikai filológiát a humanizmus korában, ami a 18-dik századra általános szövegmagyarázattá nőtte ki magát. Más-más céllal, eszközökkel és terminológiával a hermeneutika különféle ágai (filozófiai, vallástudományi, irodalomtudományi, esztétikai, stb.) bontakoztak ki az évszázadok során. A posztmodern (Heidegger, Gadamer, Ricoeur, stb. révén) újra felfedezte a hermeneutikát, amelynek ősi, mégis megújított értelmezési koncepciójával operál. E koncepció lényege, hogy az értelmezés létkommentár, egyúttal léteremtő beszéd. A posztmodern hermeneutikának nincs kidolgozott módszertana, de befogad minden olyan módszert, ami a megértéshez járul hozzá. (Bókay 1997)

A szövegkutatás másik, a nyolcvanas évek óta erőteljes irányzata a narratív szövegelemzés. A narratív szövegelemzés a kvantitatív és kvalitatív módszerek mellett létező kutatási lehetőség, amely a különböző diszciplínák egymáshoz közeledését segíti. A körülöttünk lévő világ gyors változása és a változás törvényszerűségeinek megismerése az emberi tudás nagyfokú bővülését idézi elő. Tudásunk szükségszerűen egyre inkább specializálttá válik. Ennek a specializált megismerésre való törekvésnek az egyik eszköze a narratív elemzés, amelynek célja, hogy a komplex emberi világot holisztikusan láttassa.

A magyar szövegkutatások is nagyjából ezt a két fő irányt képviselik. Magyarországon elsők közt László János nevéhez köthető az élettörténetek úgynevezett narratív pszichológiai tartalomelemzéssel történő vizsgálata. A vizsgálatok során a kvalitatív adatokat igyekeznek kvantitatívvá transzformálni, amelynek következtében nehéz eldönteni, hogy valójában kvalitatív vagy kvantitatív eljárás-e a pszichológiai tartalomelemzésnek az ún. szekvenciális-transzformatív modellje (Ehmann 2003). László János szerint a teljes élettörténet mellett jó elemzési lehetőséget kínálnak a rövidebb, de releváns epizódok, amikor a történetmondó identitásfejlődésének sajátosságait szeretnénk megismerni (László 2005). Az ellenőrzött körülmények közt felvett és kiválasztott élettörténeti elbeszélésekben rejlő nyelvi és szerkezeti tulajdonságokat kimutatva, a számítógép adta lehetőségeket kihasználva, a narratív pszichológiai tartalomelemzés tudományos elemzéssé válhat.

Vajda Júlia (2003) szociológus a hermeneutikai szövegkutatás elkötelezett alakja. Úgy véli, hogy sem a kvantitatív, sem a kvalitatív szövegelemzés nem vezet el az igazsághoz. Szerinte a szövegek hermeneutikai vizsgálata a célravezető. A szövegek elemzésükkor ellenállnak, jobban mondván áldozatul esnek mindenfajta feldarabolásnak. A szöveg szövege nem fejthető fel úgy, ha megsértjük integritását. Azok a módszerek, amelyek a szövegből nyert adatokat kódolják, kigyűjtik, stb., csupán az eredeti szöveg emléknymait őrző foltvarrásra emlékeztető szöveget alkotnak. A kidolgozott módszereket nem tekinthetjük másnak, legfeljebb olyan segédeszközöknek, amelyek a megértési folyamatot, mint eljárást segítik azzal, hogy felhívják figyelmünket bizonyos szempontokra, jelenségekre, amelyeket értelmezéseink során érdemes szem előtt tartani.

A szöveg olvasása esetében, mondja Gadamer, nem látni kell, hanem hallani, amit az írás mond (Gadamer 2000). A szöveg hallása nem más, mint a megértése.

3.2. Adatbányászat

Az információs társadalom létrehozása szinte minden fórumon elsődleges téma. A hálózatok robbanásszerű terjedése miatt az információs korszak kezdetének nevezik korunkat, ugyanis a lokálisan rendelkezésre álló információk a hálózatok segítségével mindenütt elérhetővé válnak. A globális információáramlásnak a felállított biztonsági eljárások sem tudják útját állni. Mindenesetre a hálózaton elérhető információk olyan gazdagságával állunk szemben, ami a kezelhetőség szempontjából új problémákat vet fel. Az exponenciális növekedésnek köszönhetően arra már sem idővel sem eszközzel nem rendelkezünk, hogy az ezek mögött megbúvó, esetleg hasznos tudást kinyerjük (Abonyi 2006). John Naisbitt, a híres futurista megfogalmazásában az információs társadalom egyik ellentmondása, hogy „megfulladunk az adatoktól, miközben tudásra éhezünk”. Az adatok azonban nem azonosak a tudással.

Az „adatbányászat” kifejezés, amelyet matematikusok és informatikusok találtak ki, azért terjedt el, mivel a valódi bányászat esetén is az érték csak töredéke a megmozgatott anyag mennyiségének.

4. A kutatás leírása

Többek között arra a kérdésre keresek választ, hogy a tanár szakos hallgatók közül kik motiváltak a tanári pálya iránt, mely tulajdonság-együttesek jellemzik a motivált és kevésbé motivált hallgatókat. Kapunk-e az élettörténetekből válaszokat a pályaválasztás és tanácsadás fontos kérdéseire, a narratív identitás felől? Más kérdések a módszerekre vonatkoznak. Milyen argumentumok mutatnak rá a kevert módszertanok neveléstudományban való használatának előnyeire? Alkalmazhatók-e a legmodernebb számítógépes szoftverek a kevert módszerek támogatásában olyan neveléstudományi kutatásokban, amelyekben számos adat egymásra hatását, azaz sok változót együtt kívánnak megvizsgálni? Bár ismerjük a sokváltozós statisztikai módszerek alkalmazhatóságát, de ezek használata nehézségekbe ütközhet a statisztikában kevésbé járatos kutatók számára. Vannak-e olyan módszerek, számítógéppel támogatott kvalitatív elemzések, amelyekkel egy kutatási bricolage hozható létre? Leíró és értelmező vizsgálatom a történetek makroszerkezetét érinti, nem az egyes epizódok mikroszerveződését. A történetek redukált biográfiák, hiszen hívószavak segítségével készültek. Ezek a hívószavak jelentős életesemények és személyes tulajdonságok operacionális meghatározásai voltak. Az elemzéseknek határt szab a választott módszer; egyszerű megkérdezés személyes közléseinek anyaga. Ezért nincsen módom a történetek más szempontú (esetleg élménymintázat, utótörténet, stb.) vizsgálatára.

A szövegek terjedelme változó: A/4-es méretű oldalon, 6-18 oldal, elkészítésének időpontja: 2006 és 2007 között történt. Feldolgozásukat 2009-ben önállóan végeztem. A vizsgálatba bevont személyek összlétszáma: 300 fő, ebből 51 fő dolgozatát használtam fel elemzés céljára.

4.1. Kutatási eredmények

Elsőként megfogalmazott hipotézisem, mely szerint az adatbányászat és adat-vizualizációs eszközökkel támogatott kevert kutatási módszer alkalmas az élettörténeti szövegek elemzésére, igazolódott. A második feltevésem szerint tehát hasonló élettörténeti mozzanatok befolyásolják a tanári pálya iránti érdeklődést, úgy tűnik, szintén igazolódott. A vizsgálat eredményei empirikusan igazolják, hogy az élettörténeteszerű modellben megnyilvánuló narratív elemek szoros kapcsolatban vannak az egyén identitásállapotával, és a pályaválasztási motiváltságával (tanárok esetén). A fiatal tanárjelöltek esetén a narratív identitás szempontjából legfontosabb integratív külső és belső erők a következők:

- Önismeret,
- Az élettel való megelégedettség,
- A gyermekkor megítélése,
- Anya és gyermekének kapcsolata,
- Cél- és jövőorientáltság, illetve a jövőt érintő reményteli várakozás,
- Konfliktusmegoldás,
- Alkalmazkodóképesség,
- Párkapcsolat.

Az alábbiakban az egyének önmagukról írt személyes tulajdonságaik alapján kialakult összefüggéseket mutatom be, amelyek a tanári pálya iránti motiváltságot befolyásoló külső jellemzők (lakhely, testvérhelyzet,) és személyes tulajdonságok, illetve azok kapcsolatai:

- a motiváltság és a kapcsolatrendszer jellemzői, más szóval a szociális kompetencia, (a kutatásom nem mutatott ki jellegzetes összefüggést)
- az optimizmus inkább jellemző a motiváltakra,
- empatikusabbnak vallják magukat a motiváltak,
- (nem személyes tulajdonságként) a gyermekkor helyszíne is szoros kapcsolatban van a motiváltsággal,
- a születési és a testvérek közti sorrend,
- az alkalmazkodóképesség és a tekintélyhez való viszonyulás szoros összefüggésben van, de a férfiaknál ez a kapcsolat még erősebb, mint a nőknél,
- a gyermekkor megítélése szoros kapcsolatban van a motiváltsággal,
- a személy kapcsolatrendszerének kiterjedtsége nem mutat szoros összefüggést a tanári motiváltsággal,
- interperszonális kompetencia (én közösségi készségnek neveztem) szoros kapcsolata a motiváltsággal,
- az önismeret szoros kapcsolatban van a tanári pálya iránti motiváltsággal.

Az egyéb jellemzőik vizsgálatának eredményei:

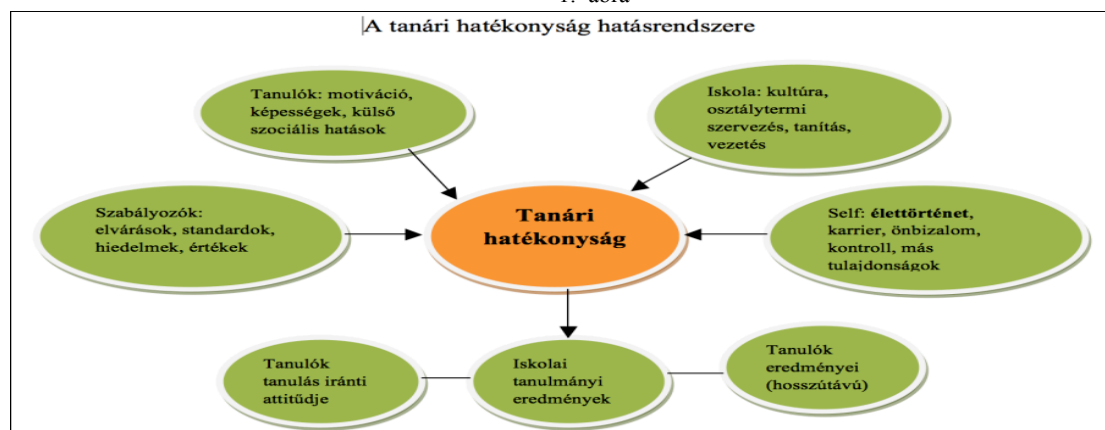
- Szociális kompetenciáik és kommunikációs kompetenciájuk kiváló. Biztos jövőorientáltságuk van és elégedettek az életükkel. Biztos önismerettel rendelkeznek.

4.2. A kutatás további perspektívái

Hegedüs T. András egy „jéghegyekkel” zsúfolt tenger leírását adta, amikor a tanárrá válás folyamatát körvonalazta. Hangsúlyozta, hogy sokat jelentene, ha lennének bizonyítékaink arra vonatkozólag, hogy bizonyos személyes tulajdonságok kölcsönhatásai segítik az egyént a pedagógiai pályán való tevékenységekben.

Ezek a „kölcsönhatások” úgy tűnik, az élettörténetekben megtalálhatók. Az is bizonyos, hogy mindenkinek más az igénye és szüksége a képzéssel kapcsolatban. Távlatos célul tűzhetnénk ki, hogy a jelenleg egységesítő és nem túl színes képzési ajánlatunkat megújítsuk. Az egyének pályamotivációi különbözőek, ezt alapul véve a képzés részét képező diszciplínák szorosabb együttműködését kellene kialakítani, amelyben az önismerettel kapcsolatos képzések nagyobb teret kapnának. Hegedüs T. András és későbbi követői is egyértelműen hangsúlyozták az önismeret fontosságát, ami az USA-beli neveléstudományi kutatásokban is több mint egy évtizede uralkodó nézet. Ma már az is fontos kérdés, amellyel, hogy alkalmas vagy alkalmatlan a pedagógus a gyakorlati életben, hogy milyen tulajdonság-együttessel rendelkezik. Emellett azonban napjaink iskolai környezetében legalább olyan lényeges, a tanári hatékonyság kérdése. A tanári hatékonyság eredménye a gyermek vagy fiatal tanulmányi sikere, a tanuláshoz való pozitív attitűdje, ezeknek nyomán pedig a társadalmi életben való beilleszkedés minősége. A tanári hatékonyság sokdimenziós fogalom, amelynek az élettörténet csupán egy eleme, de integratív hatással bír a személyiség működése tekintetében. A hatékonyság multidimenzionalitását az alábbi ábrán mutatom be Day és munkatársai (2008) nyomán:

1. ábra

A tézisekhez felhasznált irodalom

- Abonyi János (szerk.) (2006): *Adatbányászat a hatékonyság eszköze*. Budapest: ComputerBooks
- Barthes, R. (1977): Bevezetés a történetek strukturális elemzésébe. In László J. (szerk.) (2001): *Narrativitás 5*. Budapest: ÚMK: 79.
- Bókay Antal (1997): *Irodalomtudomány a modern és a posztmodern korban*. Budapest: Osiris Kiadó
- Bruner, J. (1986): *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge: Harvard University Press
- Day, C. – Sammons, P. – Gu, Q. (2008): Combining Qualitative and Quantitative Methodologies in Research on Teachers's Lives, Work, and Effectiveness: From Integration to Synergy. *Educational Researcher*, 37 (6): 330-342.
- Ehmann Bea (2003): A kvalitatív kutatás két árama és a pszichológiai tartalomelemzés. *JEL-KÉP*, 10 (1): 77-87.
- Gadamer, Hans-Georg (2000): A hallásról. *Vulgo* 2 (3-5): 25-30.
- Gergen, K. J. és Gergen, M. M. (1983): Narratives of the self. In Sarbin, T.R., Scheibe, K. E. (szerk.): *Studies in social identity*. New York: Praeger
- Hegedüs T. András (1988): *A nevelővé válás*. Budapest: Tankönyvkiadó
- László J. (2005): A narratív pszichológiai tartalomelemzés. *Magyar Tudomány* (11): 1366-1378.
- Mead, G. H. (1934/1973): *A pszichikum, az én és a társadalom*. Budapest: Gondolat
- Mérei Ferenc (1942): *A pályaválasztás lélektana*. Budapest: Unitas
- McAdams, P. D. (2006): The role of narrative in personality psychology today. *Narrative Inquiry*, 16 (1): 11-18.
- Pászka Imre (2009): *Narratív történetformák*. Szeged: Belvedere Meridionale-Szegedi Egyetemi Kiadó
- Super D. E. (1984): Önmegvalósítás munkában és szabadidőben. In Ritoókné és Gillemontné (szerk.) (1994): *Pályalélektan szöveggyűjtemény*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó
- Tomkins, S. S. (1979): *Script theory*. Nebraska symposium on motivation. 26. Nebraska: University of Nebraska Press
- Vajda Júlia (2003): Az élettörténet szövegének szöveve. *JEL-KÉP*. (1): 89-99.

Summary of the PhD dissertation

Narrative paradigm influenced education in the last decades of the 20th century. In fact, it seems to be inescapable taking into account that modern and postmodern do exist simultaneously nowadays, and postmodern can be identified by narrative paradigm in some sense. Narrative paradigm is present in pedagogy in many ways: as a method, as an approach and as a research methodology. The role of narrative is to maintain culture and to structure individual life. Moreover, it has a major role in structuring the identity too.

I would like to facilitate the commitment of students of teacher education by developing their self-knowledge via their narrative identity, which adds to the development of their work socialization. To this end I analyzed life stories of young students by mixed methodology. I mingled qualitative and quantitative methods by applying data mining techniques. Data visualization driven data mining has never been employed in text analysis so far. I have used this novel method to find connections between the narrative identity and vocational choice. Vocational choice reflects both the self and the professional identity. I could clearly show that this novel approach and methodology can successfully be applied for text analysis. All related findings have been verified by triangulation. These seem to infallibly and unambiguously confirm the connection between the self-story and the choice of teaching professions. Deeper understanding of different student “types” helps in teacher training to classify work socialization.

A dolgozat témakörében megjelent eddigi tanulmányok

1. Di Blasio Barbara (2008): The Redemptive Self. (recenzió)
Magyar Pszichológiai Szemle, 63 (4): 750-753.
2. Di Blasio Barbara (2009): *A narrativitás mint lehetőség a neveléstudományban*. In: Képzés és Gyakorlat Konferenciák 3. Óvodapedagógiától az andragógiáig. Kaposvári Egyetem, Pedagógiai Főiskolai Kar, 50-57.
3. Di Blasio Barbara (2009): *Számítógép – élettörténet - identitás*. (Konferenciakötet, Selye János Egyetem, Komarno)
4. Di Blasio Barbara (2009): *Történetünk hatása a tanári hivatás választására. Egy kvalitatív kutatás bemutatása*. In: Andl H., Dominek D., Molnár-Kovács Zs. (szerk.): *Iskola a társadalmi térben és időben*. PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola, Pécs, 126-130.
5. Di Blasio Barbara (2010): *Narratív pszichológia és a pedagógus személyisége*. In: Juhász Erika (szerk.): *Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus. Régió és oktatás sorozat V*. CHERD Hungary, Debrecen, 200-205.
6. Di Blasio Barbara (2010): *A pályaválasztás az élettörténetek tükrében*. *Educatio*. megjelenés alatt

Kutatási témával összefüggő konferencia előadások:

1. Kaposvári Egyetem, Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Interdiszciplináris Konferencia, (2009. április 24.) Cím: Tanárképzésben lévő egyetemisták élettörténeteinek tartalomelemzése pályaválasztási szándékaik megismerése céljából
2. Selye János Egyetem Nemzetközi Interdiszciplináris Konferencia, Komarno, Szlovákia (2009. szept. 7-8.) Cím: A narrativitás helye a neveléstudományban
3. IX. ONK Veszprém (2009. nov. 19-21.), Cím: Narrativitás és pályaválasztás
4. Oktatás és Társadalom Interdiszciplináris Nemzetközi Konferencia, PTE, PAB Székház Pécs, (2009. nov. 24.) Cím: Történetünk hatása a tanári hivatás választására. Egy kvalitatív kutatás rövid bemutatása.